

El Portafoli electrònic com a complement docent d'Habilitats Clíniques en Medicina

per R. Villalonga, R. Pujol i el Grup COMBELL

Introducció

El portafoli és una eina docent que ha presentat un gran impuls els darrers deu anys, ja que es un instrument útil tant per a l'ensenyament com per a l'avaluació. Està basat en l'aprenentatge de l'adult i la reflexió.

S'entén per portafoli una col·lecció de materials, proves o evidències, organitzada i orientada a uns objectius concrets, que demostra el coneixement i les habilitats adquirides per l'alumne en el temps. Tanmateix, el portafoli docent adquireix una altra dimensió, ja que no es limita a la recopilació de treballs, si no que també inclou una narrativa reflexiva, que deu facilitar el procés d'aprenentatge. Tot això permet avaluar i valorar si l'alumne ha assolit els coneixements necessaris per a poder desenvolupar una competència determinada.

El valor afegit del portafoli és que el propi alumne, mitjançant la reflexió, és qui dirigeix i realitza la seva pròpia autoavaluació i autoaprenentatge.

En Educació Mèdica es va introduir a partir de 1995, sobre tot al Canadà, Regne Unit i Països Baixos i amb la introducció de l'Espai Europeu d'Educació Superior, la seva implantació ha estat progressiva, ja que en Ciències de la Salut ha demostrat ser una eina útil per a l'avaluació de competències tant transversals com tècniques.

Antecedents

A l'assignatura optativa d'*Habilitats tècniques i desenvolupament personal i professional*, per a estudiants de quart i cinquè curs, es va introduir el portafoli en paper l'any 2000, realitzant-ho de manera consecutiva en aquest format fins l'any 2009, havent-ho realitzat aproximadament uns 250 alumnes.

El curs 2009-10 ens varem plantejar realitzar-ho en format electrònic ja que la plena instauració del Campus Virtual de la Universitat de Barcelona ho permetia, al possibilitar la connexió mitjançant un link al programa de portafoli **Mahara**®.

Presentem la nostra experiència inicial en la realització del portafoli electrònic per aquesta assignatura, dut a terme durant el curs 2009-2010.

Es va realitzar amb un grup de 30 estudiants de quart any de carrera matriculats a la assignatura.

L'assignatura consta de cinc mòduls específics:

- Habilitats comunicatives
- Habilitats tècniques
- Suport vital bàsic i avançat
- Medicina basada en l'evidència
- Desenvolupament personal i professional

Metodologia

A l'espai de l'assignatura del Campus Virtual es va exposar el temari, els seminaris i tallers a realitzar, així com tot el material docent subministrat (documents, vídeos, enllaços, etc.). També es va facilitar el link als servidors que proporcionaven l'accés al **Programa Mahara**®.

Es varen facilitar documents de recolzament per a cada mòdul, que afavorien el treball dels alumnes, així com un document explicatiu amb les instruccions a seguir per a realitzar correctament el portafoli electrònic.

Es va realitzar també un seminari d'introducció al portafoli electrònic a les aules d'informàtica del Campus de Bellvitge, per tal de facilitar el coneixement del programa, amb suport directe del professorat.

Es va especificar als alumnes que la realització del portafoli electrònic no era obligatòria, tenia finalitat formativa i sumativa, era semiestructurat i tutoritzat per un professor.

Es varen establir per a cada mòdul objectius principals i secundaris, així com indicadors, insistint en la realització d'una valoració crítica de cada mòdul, així com l'avaluació global de cadascun d'ells. Hi devien constar els coneixements adquirits i la utilitat per a la seva futura pràctica assistencial.

Es varen determinar uns criteris d'avaluació, coneguts pels alumnes i que tenien ser desenvolupats obligatòriament:

- Conceptes bàsics del tema a desenvolupar
- Absència d'errors de concepte
- Correcta descripció de les diferents tècniques i situacions clíniques realitzades
- Correcta construcció del document final
- Presentació global

El programa **Mahara**® permet el feed-back (retroalimentació) entre el professor i l'alumne, de manera que una vegada enviat el document, el professor pot avaluar-ho i si s'objectiven errors o és susceptible de millora o modificació, es poden annexar els comentaris al portafoli, el que permet a l'alumne objectivar els seus errors i realitzar les oportunes correccions, per a poder reenviar-ho de nou correctament elaborat.

Cada vegada que un alumne envia un portafoli, el professor rep un correu electrònic. A l'espai de l'assignatura del Campus Virtual, el professorat té a la seva disposició, juntament amb el llistat dels alumnes, tota l'activitat realitzada tant per els propis alumnes com per ell mateix, amb la data de les darreres modificacions realitzades per tots, lo que facilita el treball. Permet la realització de qualificació final del portafoli, que l'alumne pot visualitzar on-line de manera instantània.

Resultats

En el nostre cas la resposta de l'alumnat va ser satisfactòria, ja que van realitzar els diferents mòduls el 97% dels alumnes, duent a terme els diferents portafolis el 87%. Es varen rebre i avaluar 152 portafolis.

Es varen intercanviar 320 correus electrònics o retroalimentacions entre el professorat i els alumnes. El temps mig de resposta fou de 48 hores i el temps promig invertit pel professorat en l'avaluació dels diferents documents de 40 minuts/portafoli.

El 20% dels alumnes van expressar haver tingut dificultades inicials per realitzar-ho, tot i que finalment van poder enviar correctament els documents al Campus Virtual. El 40% van manifestar haver necessitat més temps per a realitzar-ho que d'haver-ho realitzat en format paper.

Tots ells van expressar la seva satisfacció respecte a com quedava la presentació del treball, així com per haver pogut annexar imatges, figures, vídeos i enllaços URL, que demostraven millor l'evolució del seu treball i reflectien bé les recerques efectuades i evidències realitzades. També van valorar positivament el treball d'autoreflexió realitzat.

Conclusions

La introducció del portafoli electrònic ha estat valorada satisfactòriament tant pel professorat com pels alumnes.

Ha facilitat una interrelació i un feed-back alumne/professor molt beneficiosa i al realitzar-ho de manera quasi instantània, ha aproximat el professorat als alumnes, acostumats a la ràpida comunicació mitjançant les TICs i les xarxes socials, permetent que el professorat parli el seu mateix llenguatge. Penem que tot això contribueix a que la nostra docència sigui més eficaç i més eficient i arribi més i de manera més propera als alumnes.

Com a punt més feble cal mencionar la necessitat del professorat d'aprendre el maneig del programa, amb les hores d'esforç previ que significa, ja que no tenim la facilitat de maneig informàtic que tenen els alumnes. Una vegada dominat el programa, el treball es molt més ràpid i fàcil de realitzar i el temps invertit es converteix en una avantatge donada la rapidesa de visualització i correcció.

El disseny del programa permet la construcció dels documents molt ben estructurada, amb una presentació excel·lent i molt més elaborada que les presentacions en format paper, més limitades, ja que les avantatges de treballar els alumnes amb TICs son evidents.

El cost es nul, ja que el programa Mahara® està inclòs al Campus Virtual, per lo que no es genera cap despesa ni als alumnes ni al professorat. La visualització en pantalla facilita una correcta avaluació sense necessitat d'impressió. El programa permet guardar tots els treballs en format pdf per si sorgeix cap problema informàtic, disposant sempre dels treballs arxivats a l'ordinador.

La nostra experiència, amb la realització de cinc mòduls diferents, que comprenien competències genèriques i tècniques, permet poder recomanar-ho per a qualsevol tipus de assignatura.

Amb la desaparició de les assignatures optatives, l'assignatura Habilitats tècniques i desenvolupament personal i professional ha deixat d'existir al nostre Campus. Es pretén que moltes de les activitats realitzades passin a realitzar-se a les assignatures troncales, el que suposarà un esforç d'adaptació per a una part important del professorat. Des de el grup COMBELL d'Innovació docent oferim tot el nostre suport per a continuar en esta línia.

Per a poder reproduir la nostra experiència considerem quatre punts bàsics:

- Determinar les competències a les que va dirigit i establir objectius clars.
- Subministrar tota la informació necessària al Campus Virtual per facilitar-ne la realització.
- Establir uns criteris d'avaluació coneguts pels alumnes.
- Potenciar la importància del valor-idea de l'autoaprenentatge i l'autoavaluació en l'adquisició de coneixements, que els servirà per a tota la vida professional.

Per saber-ne més

<http://campusvirtual.ub.edu/course/view.php?id=18252>

En aquesta adreça del Campus Virtual podeu trobar exemples dels materials i documents emprats en aquesta iniciativa docent.

NOTÍCIES

- **Resultats MIR 2011.** El Ministerio de Sanidad ha fet públiques las llistes de les qualificacions de l'últim examen MIR. Ordenats el llicenciats segons la nota de l'expedient per l'accés al MIR, només 20 de les 31 universitats espanyoles aconseguen entrar en el "Top 100" dels millors expedients. **La Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona ocupa la tercera posició**, donat que ha aconseguit situar-ne 10, després de l'Autònoma i la Complutense de Madrid (16) i seguida de l'Autònoma de Barcelona (6).

Tant la posició que ocupa la nostra Facultat (3a) com el nombre de llicenciats classificats entre el 100 primers (10) han significat una important millora. En l'edició del 2010 la Facultat ocupava la desena posició, a l'aconseguir classificar només 4 alumnes.

Ricard Mellado de la nostra Facultat, és el llicenciat d'una universitat catalana que més puntuació ha obtingut en la prova, ocupant la cinquena posició entre els 100 primers classificats.

- **"Dos formas de docencia".** Descripció i comparació dels dos models de docència: expositiva i funcional. Es tracta d'un curtmetratge innovador i divertit realitzat a la nostra Facultat gràcies a la col·laboració dels nostres propis alumnes, amb idea i guió de la professora Wilma Penzo. No te'n perdís la seva estrena on-line a: <http://hdl.handle.net/2445/17262>